

לנו שני ספרים פופולריים להבנת המחשבה היהודית והיונית: "ילקוט הדעות והמדות", ו"מורה דרך בפילוסופיה היונית". מגמתו של פרופ. רות בשנים האחרונות היתה לעזור ביצירת ספרות פילוסופית עברית, ועל כן ערך גם את סדרת ספרי המופת הפילוסופיים המוצאת על ידי האוניברסיטה העברית.

ב"ילקוט הדעות והמדות" ניתנו פרקים ממקורות המחשבה והמוסר היהודיים החל מבן-סירא וכלה בהרמן כהן. המלקט דלג במתכוון על התקופה התלמודית כי רצה לדון בעיקר ממקורות משניים. בדברי ההקדמה הקצרים יעיר פרופ. רות כי "כל אחד ירגיש, ובצדק, שהחסרתי הרבה". פיסקה זו מעידה שהמלקט עצמו הרגיש שלא הושגה המדה האפשרית של שלמות. הספר משקף בייחוד את הצד המוסרי והעיוני של היהדות ואין בו, לה, למשל, לתנועות הקבלה והחסידות. אך הדברים שניתנו לוקטו בהבנה ובהבחנה והם מאירים באור יקרות את הדעות והרעיונות העיקריים של המוסר היהודי.

הספר פותח בליקוטים מהספרות החיצונית ובהם יש מלבד הדגשת אמונות ומצוות שונות גם מוטיבים כלליים. בליקוטים מספרות המחשבה והמוסר של ימי הביניים עובר מרכז הכובד מהכלל אל הפרט, בפרקים אלה מוקדש מקום רק לדעות פילוסופיות מופשטות, בייחוד תורת הרמב"ם, מוסבר היחס בין פילוסופיה ודת ומוארת תורת המוסר היהודי, שדרשה ענוה וצניעות. בפרק מיוחד הוא מביא ליקוטים מתוך הספרות היהודית שצמחה כתוצאה מתנאי החיים הקשים הגלותיים בימי הביניים. הלב מודעז למקרא כמה דברים המתאימים היטב לימינו אלה.

נקשיב למשל, לתלונת ר' שאול מורשיה (בעל "גבעת שאול"), הקובל כנגד מארת הגלות: "זאת היא סיבת כמה הריגות וגרושים בגלותנו. כי כאשר נכנסנו לארץ אחת בעירום ועריה מגורשים מאחזת, חננו אלהים, ונקנה עושר ונכסים; ויהי כי מתו הראשונים אשר ידעו התחלת בואם שם איך היתה, וחיו בשלום,

"והנה עברו שני שמיים מחברת וועד חטאים" בדרך מחנה-יהודה ושמעו את קול הנגינה. כשבאו אל המקום וראו אשכנזי מגנן על "כלי נוצץ" תפשו בשולי הכפתנים שלהם ורצו אל שכונות-האשכנזים שמעבר למחנה-יהודה בקול צעקה:

"גוואלד, יהודים, שריפה!"

בעלי-מלאכה עזבו את הסדנות, חנונים — את החנויות, נשים תפשו את התינוקות על זרועותיהן — וכולם רצו אחרי השמיים "אל מקום השריפה".

"השתגעתם!" קרא גפח זקן מפוחם לשמיים, כשראה את הנעשה.

"האם אין זאת שריפה? — הרעימו השמיים — ירושלים בוערת באש!"

כך בציורי-החיי המתובלים בהומור רך, עולה לפנינו דמותה של ירושלים. אבן-זהב אומר כולו אהבה, הוא הרבה לשיר ולכתוב על עיר זו וגם מספור זה עולה ריח של שירה. והמאורעות עצמם מאירים את דמות העיר.

הנעימה העממית שבספור אינה גורעת מערכו אף כמלוא נימה. אדרבה, היסודות הפולקלוריים שבו ערבים לקורא ומוזכרים במידת-מה את כוחו של מגדלי, אנו נתקלים בביטויים ערביים עסיסיים, בשירי עם בעברית, יידיש ולאדינו ובמנהגי ירושלים הישנה. כל אלה מוסיפים גוון מיוחד לדברים.

בספור מורגש קצב התפתחותה של העיר ירושלים. הדליוֹאנסים, שבהם הובילו העגלונים את נוסעיהם, פונים מקום למסלות ברזל ולבסוף נדחים מפני האבטובוסים. עם תום פרשת העגלונים יורדת עלינו הרגשת תוגה כבדה.

"ששים שנה ושנה" הוא שלב נוסף בסולם התפתחותו האמנותית של ארי אבן-זהב.

י . ק ב ק ו ב .

ס פ ר י ח. י. רות

ח. י. רות, פרופ. לפילוסופיה בקתדרא על שם אחד-העם באוניברסיטה העברית, הגיש

בנגיעה קלה בהן בלבד אגב הסברה פופולארית של הדברים.

ב"מורה הדרך" מוסברות יפה שלש הגישות של הפילוסופים היוונים אל העולם: הגישה הגשמית של הקודמים לסוקרטיס, הגישה המתימטית של אפלטון ופיתאגורס והגישה הביולוגית של אריסטו. הראשונים ראו ביסודות טבע שונים את המפתח להבנת העולם. כנגד נטייה זו התקומם סוקרטיס, שהתעניין בעיקר במהות הדברים. הוא הגו בעל ההגיון והמוסר התר אחרי הגדרות נכונות למושגים והניח בכך יסוד לשיטה פילוסופית. את היסודות שעליהם הצהיר סוקרטיס מבחין פרופ. רות לאור שיטותיהם של אפלטון ותלמידו אריסטו. דברי אפלטון מחולקים לשלש תקופות ופרופ. רות מצטט מתוך השיחות שנכתבו על ידו בכל תקופה ותקופה להראות על דרך מחשבתו ועל שיטתו בתורת הצורות. אף על פי שאריסטו חלק על תורת הצורות של רבו מוסר המחבר את תמצית דעותיו כאחד הממשיך את תורת רבו ועל ידו — את דעות הפילוסוף היווני הראשון בעל שיטה משוכללת — סוקרטיס.

שני ספרים שהעניק לנו פרופ. רות מהווים חלק מ"ספרית מס למדע פופולרי", שכבר הופיעו ממנה כחמש-עשר ספרים במקצעות שונים. וברכה רבה בהרצאתם הפופולארית והמדוייקה ובחיצוניותם הנאה.

י . ק ב ק ו ב .

נתגאו ויהבלו בהבלים וגאווה עד אשר גרשום יושבי הארץ ההיא . . . "

הילקוט מסתיים בפרק, שבו מובאים עיקרי דעותיהם של הרמב"ן, רנ"ק, שד"ל והרמן כהן על יסודות היהדות. החומר בספר מסודר יפה לפי סעיפים ולבסוף ניתן מפתח למקורות של כל סעיף וסעיף, שלוקטו מתוך חמשים ספרים בערך.

בספרו השני, הדין במחשבה היוונית, לא בא פרופ. רות להרצות את תולדות הפילוסופיה היוונית, כי אם להמציא לידי הקורא ולמעין במקורות מורה דרך תמציתי. ויש בו בספר הרבה יתרונות העוזרים לו למלא את תפקידו זה.

ראשית, סידור הדברים הוא נאה. לצורך הסברת הרעיונות היסודיים של המחשבה היוונית מתחיל פרופ. רות את ספרו בסוקרטיס, ומטפל בפילוסופים שקדמו לו וחוזר לדון בדורו. פרופ. רות מתעכב בספרו על דעותיהם של הפילוסופים היוונים הראשונים, ועל שיטותיהם של סוקרטיס, אפלטון ואריסטו. יש לשבחיו על שהרבה בהבאה מקורות בתוך הפרקים ככל האפשר כי באופן זה נכנס הקורא אל ספרות הפילוסופיה היוונית. פרופ. רות מעיר על הבעיות העיקריות הכרוכות במחקר המחשבה היוונית — השאלה אם היה אפלטון בעל אסכולה מחשבתית מיוחדת או רק סופר גאוני, אם חלק אריסטו על אפלטון רבו או המשיך את שלשלת דעותיו — אך הוא מסתפק

תקוני טעויות דפוס במאמר שמואל י. פייגין שבחוברת ב'

- עמוד 159, שורה 11 כתוב "שמסירות", צ"ל: "שמסירות".
 עמוד 160 שורות 9-10 כתוב וכו' כגל, צ"ל: "וכו' רגל".
 עמוד 162 שורה 4 כתוב "לכל אלה", צ"ל: "לכל אל".
 עמוד 165 שורה 6 כתוב "בשלה", צ"ל: "בטלה".
 עמוד 165 שורה 12 כתוב "ותיקים", צ"ל: "עתיקים".
 עמוד 165 שורה 32 כתוב "וזהו גם שם", צ"ל: "וגם זהו שם".
 שאר הטעויות הקלות יוכל הקורא לתקן מעצמו.